

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาของการสูญเสียทรัพยากรต่างๆมากมายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ และทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดไป เช่น น้ำ ป่าไม้ ดิน แสงแดด เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรบางประเภทมีแนวโน้มลดลง ตามลำดับของการขยายตัวของประชากร และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ดังจะเห็นได้จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ มาตราส่วน 1 : 50,000 ในปี พ.ศ. 2504 พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ป่าเหลืออยู่จำนวน 171,017,812 ไร่ หรือร้อยละ 53.33 ของเนื้อที่ประเทศ และในปี พ.ศ. 2543 ได้นำผลจากการนำภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT-5(TM) มาวิเคราะห์หาเนื้อที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ทั่วประเทศ พบว่า มีเนื้อที่ป่าเหลืออยู่ 81,076,428 ไร่ หรือร้อยละ 25.28 (ธงชัย, 2541) สรุปได้ว่า เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย มีอัตราการถูกบุกรุกทำลายลดลงไปในอัตราที่น่าวิตก คือมีอัตราการถูกบุกรุกทำลายโดยเฉลี่ยสูงถึง 2,430,848.22 ไร่ต่อปี ซึ่งกำลังเป็นปัญหาที่มีความสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ในอดีต ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างไม่คุ้มค่า ขาดการวางแผนในการใช้ประโยชน์ รวมถึงป่าไม้ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสถานะแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นต้นกำเนิดของดิน น้ำ ลม อากาศ สร้างความบริสุทธิ์ให้กับบรรยากาศ สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นดิน เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อีกทั้งป่าไม้ได้ช่วยสร้างให้เกิดความสมดุลของฤดูกาล การสูญเสียสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น น้ำท่วมรุนแรงและน้ำแล้ง เกิดความแห้งแล้งติดต่อกันเป็นเวลานาน และยังเป็นต้นเหตุก่อให้เกิดความแปรปรวนของฤดูกาล ปัญหาเหล่านี้ ได้เกิดขึ้นแล้วในหลายพื้นที่ของประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐได้ กำหนดมาตรการต่างๆ เช่น ประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ จัดตั้งให้พื้นที่ป่าเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ปัจจุบันได้กำหนดกลุ่มยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการปรับปรุงการจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ในระดับที่ยั่งยืนเพื่อช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9) ซึ่งการกำหนดมาตรการเหล่านี้ขึ้นก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาการบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าไม้ การลักลอบตัดไม้ และล่าสัตว์ยังคงมีอยู่

โครงการอุทยานธรรมชาติ เป็นพื้นที่หนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี โดยสำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ร่วมกับกองทัพบก และส่วนราชการของจังหวัดราชบุรี ตลอดจนนักวิชาการในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการคัดเลือก และดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาสภาพธรรมชาติบริเวณที่ราชพัสดุในความดูแลของกองทัพบก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เนื้อที่ประมาณ 132,905 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพิทักษ์รักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพธรรมชาติในบริเวณพื้นที่โครงการไว้เพื่อเป็นสถานที่สำหรับการศึกษาสภาพธรรมชาติ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญของสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำลายสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ของโครงการฯ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ได้มีการดำเนินการตรวจตราพื้นที่ป่า เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า และจัดฝึกอบรมด้านการป้องกันรักษาป่าจากไฟป่าที่เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติ และเกิดจากการใช้ประโยชน์จากป่าของมนุษย์ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากราษฎรยังคงบุกรุกพื้นที่ป่าของโครงการอุทยานธรรมชาติ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกิน จำนวน 582 ไร่ โดยวิธีการเผาป่า (สำนักงานป่าไม้เขตบ้านโป่ง, 2546) และราษฎรเหล่านี้ยังมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบต่างๆ อย่างไม่เหมาะสม เช่น การตัดไม้ การเก็บหาของป่า การลักลอบล่าสัตว์ป่า ส่งผลให้ป่าเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว และอาจกระทบต่อความสำเร็จของโครงการอุทยานธรรมชาติได้ ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติ ของราษฎร อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ทราบถึงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร ผลจากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้และชุมชนในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติเพื่อให้เื้อต่อความยั่งยืนของทรัพยากรป่าไม้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ของราษฎรในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติ จังหวัดราชบุรี ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่ดำเนินโครงการอุทยานธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ที่จะใช้ในการวางแผนพัฒนาฟื้นฟูสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่โครงการ เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนให้ดีขึ้น

2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติ จังหวัดราชบุรี ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้และพัฒนาฟื้นฟูพื้นที่ป่าโครงการอุทยานธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในพื้นที่โครงการอุทยานธรรมชาติ จังหวัดราชบุรี ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลสวนผึ้งในหมู่ที่ 3,7 และ 8 และตำบลตะนาวศรีในหมู่ที่ 4 รวมจำนวน 4 หมู่บ้าน 12 กลุ่มบ้าน คือ กลุ่มบ้านตะโกบน, ตะโกล่าง, บ้านห้วยสุค, บ้านห้วยน้อย, บ้านทุ่งเจดีย์, บ้านผาปก, บ้านห้วยน้ำใส, บ้านเขากระโจม, บ้านหัวสาม, บ้านห้วยน้ำขาว, บ้านห้วยผาก และบ้านบ่อหิว ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่มีจำนวนราษฎรอาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่โครงการฯ จำนวนมากที่สุด จำนวนปานกลาง และจำนวนน้อยสุด ได้แก่ หมู่บ้านห้วยผาก หมู่บ้านตะโกล่าง หมู่บ้านห้วยผาปก และหมู่บ้านบ่อหิว โดยมีช่วงระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน

นิยามศัพท์

อาชีพหลักของครัวเรือน หมายถึง งานของหัวหน้าครัวเรือนที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพและครอบครัว หรือใช้เวลาในการทำงานเป็นส่วนใหญ่ หรือเป็นงานที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างสม่ำเสมอ

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง จำนวนเงินรวมของครัวเรือนที่มาจากการประกอบอาชีพ ทุกประเภทของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนรวมกันหารด้วยจำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในรอบปีมีหน่วยเป็นบาทต่อคน

ระดับการศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ขั้นสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์

เผ่าพันธุ์ หมายถึง ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์

ระยะเวลาตั้งถิ่นฐาน หมายถึง ความยาวนานที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในที่ดินที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของครัวเรือนนั้นๆ มีหน่วยเป็นปี

เอกสารสิทธิในที่ดิน หมายถึง หนังสือใช้เป็นหลักฐานในที่ดินของราษฎรท้องถิ่น ได้แก่ โฉนดที่ดิน ที่ดินที่มีใบจอง (น.ส.2) ใบหยียบย่ำตราจอง แบบแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3ก.) ทั้งนี้ให้รวมถึงหนังสือแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ทางราชการออกให้ หรือใบแสดงการเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.5)

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ หมายถึง การมีความเข้าใจเรื่องกฎหมายป่าไม้ ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

การพบปะเจ้าหน้าที่ หมายถึง การที่ราษฎรท้องถิ่นได้พบปะเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆของราชการออกปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติต่อราษฎรในลักษณะอื่นๆ เช่นการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ การประชุมหรือฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพเสริม การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ฯลฯ ตลอดจน การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาของรัฐ มีหน่วยเป็นจำนวนครั้งต่อปี

ระยะทางจากบ้านถึงพื้นที่ป่า หมายถึง ความห่างระหว่างพื้นที่ป่าในโครงการอุทยานธรรมชาติ กับที่ตั้งบ้านเรือนของครัวเรือนของราษฎรในหมู่ที่ 3,7 และ 8 และตำบลตะนาวศรีในหมู่ที่ 4 รวมจำนวน 4 หมู่บ้าน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีหน่วยนับเป็นกิโลเมตร

การใช้ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การที่ราษฎรเข้าไปลักลอบตัดไม้ ล่าสัตว์ และเก็บหาของป่า เพื่อการค้า รวมถึงการบุกรุกเข้าไปครอบครองพื้นที่ป่าไม้โดยผิดกฎหมาย